

PSIHOSOCIJALNI TRETMAN OVISNIKA O DROGAMA U ZATVORSKOM SUSTAVU – PRIMJENA SMJERNICA

**Andrea Jolić, mag.
psihologije**
Stručni suradnik za tretman,
Odjel tretmana zatvorenica
Kaznionica i zatvor u Požegi

REHABILITACIJSKI KONCEPT

- Glavna svrha izvršavanja kazne zatvora jest, uz čovječno postupanje i poštovanje dostojanstva osobe koja se nalazi na izdržavanju kazne zatvora, njegovo osposobljavanje za život na slobodi u skladu sa zakonom i društvenim pravilima.
(čl. 2. Zakona o izvršavanju kazne zatvora, Narodne novine, 190/03,
pročišćeni tekst, 76/07, 27/08 i 83/09).

Temelji se na sljedećim načelima:

- PROCJENI RIZIČNOSTI I RAZVRSTAVANJE ZATVORENIKA
- INDIVIDUALIZACIJI KAZNE (PPIKZ)
- OPĆI PROGRAMI TRETMANA
- POSEBNI PROGRAMI TRETMANA
- Temelj tretmana svakog zatvorenika, pa tako i ovisnika je pojedinačni program izvršavanja kazne zatvora
- osnova za primjenu tretmana, odnosno pojedinih psihosocijalnih intervencija

- POSEBNI PROGRAMI TRETMANA
- namijenjeni su specifičnim kategorijama zatvorenika i utječu na dinamičke kriminogene čimbenike
- Postignuti rezultati u ovim programima utječu na smanjivanje vjerovatnosti kriminalnog povrata i uspješniju resocijalizaciju u vlastitoj socijalnoj sredini
- OVISNOST O DROGAMA -> **dinamički kriminogeni čimbenik**
- Zatvorenici se u posebni program tretmana ovisnosti uključuju temeljem **izrečene sigurnosne mjere i/ili procjene stručnog tima kaznenog tijela**
- Provode ga ovlaštene službene osobe odjela tretmana u zatvorima i kaznionicama kroz individualni i grupni rad, a u provedbi surađuju s drugim službenicima i suradnicima, primarno liječnicima i psihijatrima (farmakoterapija)
- Pozitivni pomaci u tretmanu otvaraju mogućnost za korištenje pogodnosti izlazaka, premještaj u blaže uvjete izdržavanja kazne, uvjetni otpust.

TRETMAN OVISNIKA O DROGAMA U ZATVORSKOM SUSTAVU – DO DONOŠENJA SMJERNICA

Tretman ovisnosti o drogama, do donošenja smjernica, obuhvaćao je sljedeće intervencije

- Zdravstveno zbrinjavanje i smanjivanje štetnih posljedica zlouporabe droga
- Supstitucijska terapija (metadon, buprenorfin)
- Edukacija iz područja ovisnosti i zlouporabe droga
- Kontrole apstinencije
- Tretman psihijatrijskih komorbiditeta
- CM - upravljanje ponašanjem kroz primjenu pozitivnog i negativnog potkrjepljenja
- **Posebni program** - Psihosocijalni tretman ovisnika o drogama:
  - Individualni psihosocijalni tretman i savjetovanje
  - Modificirana terapijska zajednica i grupe liječenih ovisnika
- Priprema poslijepenalnog prihvata - povezivanje s vanjskim institucijama i udrugama koje se bave liječenjem i tretmanom, povezivanje s PROBACIJOM

SMJERNICE ZA PSIHOSEOIJALNI TRETMAN OVISNIKA O DROGAMA U ZATVORSKOM SUSTAVU

ŠTO NOVO DONOSE SMJERNICE ?

Utvrđivanje terapijskih ciljeva, sukladno individualnim potrebama i kapacitetima zatvorenika – **Individualni plan tretmana ovisnosti**

Usklađivanje tretmana s kriminogenim rizicima i tretmanskim potrebama zatvorenika (više potreba = intenzivniji tretman)

Poticanje multidisciplinarnog pristupa dijagnostici i tretmanu

Propisivanje kvalifikacija službenika koji mogu provoditi psihosocijalni tretman ovisnosti: **socijalni pedagozi, psiholozi i socijalni radnici** te iznimno drugi stručnjaci visoke stručne spreme ukoliko posjeduju dodatne edukacije iz područja psihološkog/psihosocijalnog savjetovanja ili psihoterapije.

Stvaranje preduvjeta za odvojeni tretman ovisnika s **različitim terapijskim ciljevima**

Strukturirani grupni program psihosocijalnog tretmana temeljen na kognitivno-bihevioralnom pristupu i sadrži prevenciju relapsa - **PORTOs**

PROVEDBA TRETMANA OVISNIKA KROZ TRI MODULA

- **Modul 1:** Za ovisnike o opijatima s terapijskim ciljem trajnog održavanja na supstitucijskoj terapiji (zatvorenici i zatvorenice)
- **Modul 2:** Za ovisnike o opijatima koji su u postupku kratke ili spore detoksikacije s terapijskim ciljem uspostave apstinencije (zatvorenici i zatvorenice)
- **Modul 3:** Drug-free - Za ovisnike o svim vrstama ilegalnih droga (uključujući opijatske ovisnike) s terapijskim ciljem trajnog održavanja apstinencije (zatvorenici, zatvorenice i maloljetnici).
- Svaki modul sadrži određene intervencije koje se međusobno nadopunjuju i koje za cilj imaju zajednički pomoći osobi u ostvarenju postavljenog terapijskog cilja

INTERVENCIJE PREDVIĐENE SVIM MODULIMA:

- zdravstveno zbrinjavanje i liječenje bolesti povezanih s ovisnošću (hepatitis, HIV i dr.)
- odvojen smještaj za ovisnike uključene u različite module
- edukacija iz područja ovisnosti i zlouporabe droga
- individualni psihosocijalni tretman i savjetovanje s naglaskom na motiviranju zatvorenika na uspostavu/održavanje apstinencije i promjenu životnog stila,
- strukturirani grupni psihosocijalni tretman (PORTOs)
- redovite i izvanredne kontrole apstinencije,
- uključivanje u rad, obrazovanje i aktivnosti slobodnog vremena, sukladno sposobnostima zatvorenika i mogućnostima kaznenog tijela,
- CM: procjenjivanje uspješnosti provedbe pojedinačnog programa sukladno utvrđenim terapijskim ciljevima, odobravanje pogodnosti sukladno uspješnosti provedbe pojedinačnog programa i procjeni rizičnosti,
- povezivanje s vanjskim institucijama i udrugama koje se bave tretmanom i liječenjem ovisnosti.
- uključivanje obitelji u tretman kroz povezivanje s vanjskim institucijama i udrugama koje se bave tretmanom i liječenjem ovisnosti
- priprema poslijepenalnog prihvata i prevencija relapsa.

RAZLIKE:

MODUL 1 – supstitucijska terapija uz primjenu Informiranog pristanka

- smještaj odvojen od ovisnika uključenih u druge module (osobito modul 3), sukladno mogućnostima kaznenog tijela,

MODUL 2 - kratka detoksikacija do mjesec dana, spora detoksikacija kroz razdoblje od jednog do šest ili više mjeseci, uz primjenu Informiranog pristanka,

- smještaj odvojen od ovisnika uključenih u druge module (osobito modul 1), sukladno mogućnostima kaznenog tijela,
- **terapijski ugovor 2. stupnja,**
- **grupe održavanja kroz modificiranu terapijsku zajednicu ili KLO**

MODUL 3 – Drug free

- smještaj odvojen od ovisnika uključenih u modul 1 (dijelom 2), sukladno mogućnostima kaznenog tijela,
- **terapijski ugovor 2. stupnja,**
- **grupe održavanja kroz modificiranu terapijsku zajednicu ili KLO**

- Nakon uključivanja zatvorenika u posebni program tretmana ovisnosti, stručna osoba za provedbu psihosocijalnog tretmana ovisnosti u suradnji s drugim članovima tima (liječnik opće medicine, psihijatar, voditelj odjela tretmana, nadležni stručni savjetnik za tretman) zajedno sa zatvorenikom utvrđuje terapijske ciljeve i plan tretmana
- Sukladno tome, izrađuje se individualni plan tretmana ovisnosti koji se ulaže u osobnik zatvorenika
- Individualni plan sadrži terapijski cilj prema kojemu se određuje modul, popis konkretnih intervencija koje će se primjenjivati unutar modula s vremenskim okvirima
- Terapijski cilj i postignuti rezultati revidiraju se svaka 3 mjeseca za kazne do 1 godine, svakih 6 mjeseci za kazne dulje od 1 godine, a prema potrebi i češće

- Primjena smjernica – faza implementacije
  - u tijeku odvajanje smještaja zatvorenika uključenih u različite module (pilot – Kaznionica u Glini)
- Osmišljen je, kreiran i evaluiran strukturirani grupni psihosocijalni tretman ovisnika o drogama u zatvorskom sustavu (PORTOs)

PORTOS – PREVENCIJA OVISNIČKOG RECIDIVA TRENINGOM I OSNAŽIVANJEM

- Strukturirani program psihosocijalnog tretmana temeljen na kognitivno-bihevioralnom pristupu, koji uključuje procjenu kriminogenih rizika i potreba te prevenciju relapsa.
- Izrađen je u suradnji Središnjeg ureda i Odsjeka za kriminologiju ERF-a
- Provodi se u dužoj verziji kroz 34 tjedna, odnosno u kraćoj verziji kroz 17 tjedana dinamikom od jedne radionice tjedno u trajanju od 90 minuta, u malim grupama koje broje 6-10 zatvorenika ovisnika.
- Program se evaluira (ulazni, izlazni i odgođeni upitnici, upitnik zadovoljstva programom te praćenje recidivizma u razdoblju 3-5 godina nakon otpusta)
- I. Pripremna faza
- Započinje selekcijom sudionika kroz analizu dokumentacije, nastavlja se motiviranjem zatvorenika za uključivanje (MI). U ovoj fazi potpisuje se terapijski ugovor i primjenjuju se ulazni evaluacijski upitnici. Nakon ovih aktivnosti provode se prve dvije radionice - pojašnjavanje svrhe programa i predstavljanje, pravila grupe i očekivanja od programa i voditelja.

II. Faza edukacije, introspekcije i poticanja promjene životnog stila

13 radionica kroz koje se obrađuju sljedeće teme: razvojni stupnjevi ovisnosti, kotač promjene, inventar negativnih posljedica, percepcija zadovoljstva životom, određivanje ciljeva, pozitivne i negativne strane života bez droge, životni stil ovisnosti: uvjeti, izbori, mišljenje, ovisnički obrasci ponašanja, ovisnički obrasci mišljenja, introspekcija, atribucijska trijada i dr.

III. Faza razvoja vještina i osnaživanja za promjenu

14 radionica kroz koje se obrađuju teme: životne uloge, kako moje ponašanje utječe na druge, emocionalne potrebe i izražavanje osjećaja, žudnja, okidači, kontrola afekta, interpersonalni pritisak, rješavanje problema, širenje opcija i povećavanje kompetentnosti, trening vizualizacije, postavljanje ciljeva, kognitivne distorzije, preoblikovanje percepcije i misli, zamjena starih životnih sadržaja novima, strukturiranje vremena i dr.

IV. Prevencija relapsa

4 radionice kroz koje se obrađuju teme: posrnuće i povrat (laps i relaps), nošenje s rizičnim situacijama, mreža podrške te izrada plana nakon izlaska na slobodu.

V. Završetak programa, feedback i evaluacija

Završna radionica (feedback, evaluacijski listići, podjela potvrđnica) te primjena izlaznih evaluacijskih upitnika.

Primjena odgođenih evaluacijskih upitnika 6 mjeseci nakon završetka programa.

EVALUACIJA

- Od početka ožujka do početka studenog 2014. godine program je proveden u pilot fazi u Kaznionici u Lepoglavi i Kaznionici u Požegi (Odjel za zatvorenice) te dijelom u Zatvoru u Zagrebu.
- Evaluacija PORTOs-a provedena je na uzorku od 20 zatvorenika i zatvorenica uključenih u pilot provedbu.
- Za evaluaciju Programa korišten je PORTOs upitnik koji ispituje motivaciju za promjenu, stavove prema intervencijama / tretmanu / grupnom radu, kritičnost prema kaznenom djelu, odnos prema sigurnosnoj mjeri/uključivanju u tretman, socijalne vještine, kognitivne distorzije, lokus kontrole, ustrajnost, samopoštovanje, kompetentnost, strah od negativne evaluacije, misli i žudnju, kriminalni stil razmišljanja i znanje.
- Upitnik su zatvorenici i zatvorenice ispunili na početku i na kraju programa, a rezultati ponovljenog testiranja pokazuju da je došlo do pozitivnih promjena u gotovo svim ispitanim aspektima.
- Dobivena je statistički značajna razlika u kritičnosti prema kaznenom djelu i odnosu prema sigurnosnoj mjeri/uključivanju u tretman, kognitivnim distorzijama, ustrajnosti, samopoštovanju, te mislima i žudnji u vezi s drogom.
- Na osnovu navedenog, program PORTOs ocijenjen je kao uspješan te kao program kojim su zatvorenici i zatvorenice izuzetno zadovoljni.
- PODACI O RECIDIVIZMU!?!

EDUKACIJA SLUŽBENIKA I PROVEDBA PORTOS-A U KAZNENIM TIJELIMA

- U veljači 2015. godine proveden je prvi dio teorijskog dijela edukacije za 14 službenika zatvora i kaznionica, koji je ujedno bio završni dio edukacije za provoditeljice pilota koje su do bile potvrđnice za samostalno provođenje programa i nastavile s njegovom provedbom u Kaznionici u Požegi, Kaznionici u Lepoglavi i Zatvoru u Zagrebu.
- Tijekom sljedećih 3-4 mjeseca uslijedio je praktični dio edukacije za 14 službenika kaznenih tijela provedbom kraće verzije programa u Kaznionici u Lepoglavi, Kaznionici u Glini, Kaznionici i zatvoru u Šibeniku, Zatvoru u Rijeci i Zatvoru u Zagrebu.
- Drugi, završni dio edukacije, nakon kojeg službenici dobivaju potvrđnicu za samostalno provođenje programa u kaznenim tijelima, održan je u listopadu 2015. godine.
- Od studenog 2015. godine nadalje planira se redovita provedba PORTOs-a u navedenih 6 kaznenih tijela.

